

Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön kansallisen strategian ja toimintaohjelman toteutusta ja seuranta edistävä työryhmä 2006–2016
(YM016:00/2007)

KOKOUSPÖYTÄKIRJA
12.5.2015

TYÖRYHMÄN KOKOUS 4/2015 (kokous 76)

Aika: Keskiviikko 12.5.2015, klo 9.00–11.00
Paikka: Ympäristöministeriö, kokoushuone Lohi
Läsnä: Timo Tanninen, ympäristöministeriö (PJ)
 Ilkka Heikkinen, ympäristöministeriö (VPJ)
 Matti Nummelin, ulkoasiainministeriö
 Jukka Tulivuori, Opetushallitus
 Katja Matveinen, maa- ja metsätalousministeriö
 Johanna Niemivuo-Lahti, maa- ja metsätalousministeriö
 Tuula Säämänen, Liikennevirasto
 Riikka Aaltonen, työ- ja elinkeinoministeriö
 Inka Musta, Metsäteollisuus ry.
 Rauno Väisänen, Metsähallitus
 Liisa Pietola, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y. (saapui 9:45)
 Jukka-Pekka Jäppinen, SYKE
 Heikki Paltto, Saamelaiskäräjät
 Ilpo Kuronen, Suomen luonnonsuojeluliitto
 Laura Niskanen, ympäristöministeriö (siht.)

1. Kokouksen avaus

Kokouksen puheenjohtaja Timo Tanninen (YM) avasi kokouksen kello 9.03.

2. Edellisen kokouksen pöytäkirja

Edellisen kokouksen pöytäkirja (kokous 75, 15.4.2015) hyväksyttiin Marina von Weissenbergin vuorotteluvapaan sijaisuutta koskevan kohdan (kohta 1) kirjauksen muuttamisen jälkeen niin, että sijaisuus päättyy 13.10.2015.

3. Asialista

Asialista hyväksyttiin kokouksen työjärjestykseksi.

4. Ajankohtaiset asiat

- Hallitusneuvottelut ovat käynnissä Smolnassa. Aluksi neuvotellaan strateginen hallitusohjelma ja kesän aikana tarkempaa toimintaohjelmaa. Strateginen hallitusohjelma tullaan käymään läpi BD seurantaryhmän kokouksessa.
- Suomi on lähettänyt huhtikuun aikana vastineet CBD:n notifikaatioihin koskien ennallistamista ja elinympäristöjen häviämistä (2015-014), synteettistä biologiaa (2015-013) sekä Artikla 8(j)-työohjelman toteuttamista (2015-012). Vastineiden laatiminen on koordinoitu kansainvälisten biodiversiteettiasioiden alaryhmässä. Sovittiin, että jatkossa CBD:n notifikaatiot tuodaan myös tiedoksi BD-seurantaryhmälle Ajankohtaiset asiat -osiossa.
- Soidensuojelun täydennysohjelmaa koskien vastausaika maanomistajille lähetettyyn kyselyyn on päättynyt ja tilastollinen aineisto on valmistunut, mutta tulkinta on vielä kesken. Kysely koski maanomistajien näkemyksiä soidensuojelun täydentämisestä, halukkuudesta suojella soitaan ja mielipiteitä eri suojelukeinoista. Vastausprosentti oli suhteellisen hyvä. Yleisesti kohtalaisen positiivinen suhtautuminen, mutta esiin tuli hyvin erilaisia näkökulmia ja esim. maakuntien välillä on selkeitä eroja.

- IUCN:n Euroopan luonnonsuojelufoorumi järjestetään Suomessa 14.–16.12.2015 HY:n tiloissa. Kokoukseen osallistuu myös Pohjois- ja Keski-Aasian maita. Lähempänä kokousta tarvitaan varmaan talkootyötä foorumin eteen ja työryhmää päivitetään valmisteluiden etenemisestä.

5. Strategian ja toimintaohjelman väliarviointi – tilannekatsaus (Ilkka Heikkinen, ympäristöministeriö)

Työryhmän edellisessä kokouksessa käytiin lähetekeskustelu aiheesta, ml. käytiin läpi miten väliarvioinnissa edetään. Ympäristöministeriön muistio *Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategian ja toimintaohjelman 2012–2020 raportointi valtioneuvostolle* lähetettiin jäsenille 9.4.

Meneillään oleva Voimavarat-asiantuntijaryhmän vetämä toimintaohjelman kustannetarvearvio toimenpiteittäin hyödyttää väliarviointiprosessia ja nämä arvioinnit kannattaa liittää toisiinsa.

YM:n osalta tähdätään siihen, että suuri osa toimenpiteistä puretaan läpi työryhmän seuraavaan kokoukseen mennessä. Lisäksi tulee keskustella siitä miten toimenpiteiden toteutusvaihe tulisi skaalata. YM lupasi työstää pelkistetyt excel-taulukon, johon tietoja olisi helppo täyttää toimenpiteiden osalta.

Keskustelu

MMM:ssä väliarviointiprosessi on käyty läpi ja asiaan voidaan keskittyä sen jälkeen, kun voimavarat-arviointi on saatu tehtyä.

Keskustelussa nostettiin myös esille ELITE-työryhmän kesäkuussa valmistuva raportti ja mahdollisuudet käyttää toimintaohjelman kustannetarvearviota hyödyksi raportissa. Todettiin, että arvioinnin ja työryhmän raportin valmistumisen aikataulut menevät päällekkäin eikä lopullisia kustannustarvearvioinnin tulokset ole vielä saatavissa ELITE-raporttia varten.

Timo Tanninen poistui kokouksesta 9:28 ja Ilkka Heikkinen jatkoi kokouksen puheenjohtajana.

6. 8(j)-työryhmän loppuraportti – esittely (Ilkka Heikkinen, ympäristöministeriö, Heikki Paltto, Saamelaiskäräjät)

Artikla 8(j) kansallisen asiantuntijatyöryhmän loppuraportti esiteltiin työryhmälle. Nyt työnsä päättäneen työryhmän toimikausi oli 15.2.2013–31.3.2015. Työryhmän tehtävänä oli valmistella asioita, jotka pohjautuvat biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen alkuperäiskansojen perinnetiedon säilyttämiseen liittyvään artikla 8j-työohjelmaan, sekä avustaa valmisteluissa, kun osallistutaan asiaa koskevaan kansainväliseen ja EU:n toimintaan. Työryhmä toimi myös seuranta- ja arviointiryhmänä edellisen 8(j)-työryhmän (2009–2011) antamille 28 ehdotukselle. Puheenjohtajana toimi Klemetti Näkkäläjärvi ja varapuheenjohtajana Heikki Paltto Saamelaiskäräjiltä. Toimikauden aikana ryhmälle oli yhteensä 5 eri sihteeriä. Työryhmässä edustettuina olivat Saamelaiskäräjät, YM, MMM, OKM, OK, UM, Metsähallitus, Lapin ELY-keskus sekä toimijoita Lapin yliopistosta. Työryhmän loppuraportti sisältää yhdeksän kohtaa taustoineen ja suosituksineen.

Työryhmä teki useassa kokouksessa katsaukset eri ministeriöiden esittelystä toimeenpanon tilanteeseen. Neljän toimenpiteen osalta (17, 23, 25 ja 26) osalta ei ollut tapahtunut edistystä. Viiden toimenpiteen osalta on tehty joitakin toimenpiteitä, mutta toimeenpano ei ole ollut riittävää (18, 20, 21, 22 ja 27). Muiden toimenpiteiden osalta on edistytty merkittävästi tai toimenpide on saatettu loppuun. Monen toimenpiteen osalta edistyminen liittyy yleiseen saamelaisasioiden poliittiseen tilanteeseen. Työryhmä katsoi, että vielä keskeneräisten suositusten toimeenpanoa tulee jatkaa. Toimeenpanon seurannasta tulee päättää samassa yhteydessä, kun ratkaistaan, miten Artikla 8(j) yhteistyö jatkossa organisoidaan.

Strategian ja toimintaohjelman 8(j)-asioiden toteutumista koskien BD-toimintaohjelman toimenpiteen no. 84. osalta todettiin, että saamelaiskäräjälakia koskeva hallituksen esitys oli peruutettu ja ILO 169 -yleissopimuksen ratifiointia koskevan hallituksen esityksen (HE 264/2014 vp) käsittely siirtyy eduskunnassa seuraavalle vaalikaudelle. Työryhmä suositti, että toimenpiteen 84 toteuttaminen jatkuu.

Työryhmän kannalta merkittäviä kansainvälisiä kokouksia koskien suosituksissa todettiin, että on tarpeen tehdä analyysi CBD:n osapuolikokouksen päätösten mahdollisista jatkotoimenpiteistä Suomessa liittyen artikla 8(j) -työhön. Selvityksen tekeminen on YM:n tehtävänä ja sitä tulee arvioida artikla 8(j) -yhteistyön puitteissa. Lisäksi tarkoituksena on järjestää saamelaiskäräjien ja viranomaisten välinen kokous maailmankonferenssin loppuasiakirjan sitoumuksista, mukaan lukien perinnetieto ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen, touko-kesäkuussa 2015. Kokouksen koollekutsujana on ulkoasiainministeriö.

Kielellistä diversiteettiä ja maankäyttöä koskevien indikaattorien käyttöönottoon liittyen työryhmä suositti, että eri tahot tuottavat mahdollisuuksien mukaan saamelaislapsille ja -nuorille perinteiseen tietoon ja terminologiaan liittyvää ympäristökasvatusaineistoa läheisessä yhteistyössä saamelaisen tiedon haltijoiden kanssa. Perinteisen tiedon säilymisen kannalta suuri uhka on saamen kielen käytön (erityisesti inarinsaame ja koltansaame) väheneminen tasolle, jossa sitä ei käytetä enää edes perinteisen tiedon levittämiseen seuraavalle sukupolvelle. Maankäyttöä koskien työryhmä ehdottaa, että saamelaisten kotiseutualueen maankäytön tilaa koskeva indikaattori hyväksytään käytettäväksi jatkotyössä. Työryhmä esittää, että indikaattoria seurataan mahdollisuuksien mukaan (vuosittain), YM vastaa indikaattorin seurannasta ja tekee esitykset indikaattorin raportoinnista CBD-sihteeristölle. YM on vastuuministeriönä, mutta muut ministeriöt ovat mukana toimenpiteen toteutuksessa. Metsähallitus ylläpitää taulukkoa, jossa on luetteloitu tiedontarpeet, joita maankäyttöä koskevan indikaattorin laadinnalla on.

Edellisen työryhmän suositus 26, joka koskee keskeisten CBD:n aineistojen kääntämistä saamen kielille, ei ole toteutunut. Tällä hetkellä vasta Akwé: Kon -ohjeet ja Tkarihwaié:ri-eettiset menettelytapaperiaatteet on suomennettu. Työryhmän suositus on, että ministeriöt sopivat artikla 8(j):tä koskevien, tarpeellisten tekstien käännösvastuista keskenään ja saamelaiskäräjät auttaa keskeisten käännettävien tekstien valinnassa. Artikla 8(j) mukaisen alkuperäiskansoilta kerätyn aineiston palauttamista koskien työryhmä suositti, että aineistojen saatavuutta ja siihen liittyviä periaatteellisia kysymyksiä tulee jatkossakin seurata yhteistyössä asianomaisten viranomaisten kanssa.

Työryhmä käsitteli Metsähallituksen kokemuksia Akwe: Kon -ohjeiden soveltamisesta Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Kokemuksia pidettiin rohkaisevina. Metsähallitus on luonut Akwe: Kon -ohjeiden soveltamisesta pysyvän mallin, jota käytetään erämaa- ja luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien sekä luonnonvarasuunnitelmien laadinnassa.

Työryhmä keskusteli ajankohtaisista lainsäädäntöhankkeista, mm. luonnonsuojelulain I osauudistuksen valmistelun etenemisestä ja Nagoyan pöytäkirjan ratifiointiin liittyntä valmistelua. Työryhmän keskustelussa nousi esille, että tulisi miettiä myös, pitäisikö perinteinen tieto ottaa jotenkin huomioon luonnonsuojelulaissa.

Artikla 8(j):n aihepiiriin liittyvissä viestintäasioissa epäonnistuttiin, sillä viestintäasioille ei löytynyt vastuunkantajaa. YM:n verkkosivu-uudistuksen yhteydessä 8j-asiat melkein katosivat YM:n sivuilta. Työryhmä antoi seuraavan nelikohtaisen suosituksen koskien Artiklan 8(j) -tiedotusasioita: 1) YM:n kotisivuilta löytyy perustieto; 2) Metsähallitus vastaa suojelualueiden hoidon ja käytön suunnittelun ja hoidon ja käytön osalta siitä, että 8(j) -asiat ovat esillä; 3) Saamelaiskäräjät vastaa 8(j) -asioiden käytännön soveltamisesta paikallisella tasolla; 4) Olisi hyvä, että myös muissa ministeriöissä olisi asia esillä.

Tkarihwaié:ri-eettisistä menettelytapaperiaatteista tiedotetaan ympäristöministeriön verkkosivuilla. Työryhmässä toimineet tahot jakavat tietoa menettelytapaperiaatteista eri yhteistyötahoille.

Tarkoitus ei ole enää perustaa määräaikaista työryhmää, vaan kehittää joustavampi tapa pitää yhteyttä esim. pysyvän verkoston kautta. Pysyvän verkoston vastuutahot vaihtavat tietoa ja kokoontuvat vähintään kerran vuodessa saamelaisalueella.

Keskustelu

Työryhmän perusteellista työtä kiitettiin. Todettiin, että kansainväliset sopimukset vaikuttavat paljon saamelaiskysymysten parissa tehtävään työhön ja toivotaan, että esim. ILO:n alkuperäiskansoja

koskevan yleissopimuksen ratifiointiprosessi etenisi uuden hallituksen aikana. Akwé: Kon -ohjeiden laatiminen ja Metsähallituksen toiminta koettiin hyvin tärkeäksi.

Pysyvän verkoston perustamista kannatettiin ja ehdotettiin virallista kyselyä siitä, mitkä tahot haluaisivat osallistua perustettavan verkoston toimintaan. Todettiin, että verkoston vetäjän tulee olla aktiivinen toimija ja tapaamisia on myös järjestettävä. Lisäksi ehdotettiin koulutuksen järjestämistä poronhoidon ja käsityösanastosta perinteisen tiedon säilymistä vahvistamiseksi, mutta todettiin, että paras keino on ylläpitää ja opettaa sanastoa työn teon aikana.

7. Miten luonnonvarapolitiikan keskeiset toimijat hahmottavat luonnon monimuotoisuutta ja sen suojeluun liittyviä kysymyksiä? Keväällä 2014 toteutetun tutkimuksen keskeiset tulokset (Sami Pirkkala, Turun yliopisto)

Politiikan tutkija Sami Pirkkala Turun yliopistosta esitteli keskeisiä tuloksia keväällä 2014 toteutetusta tutkimuksesta, jonka haastatteluihin osallistui myös osa seurantatyöryhmän jäsenistä. Hänen esityksensä jaetaan työryhmän jäsenille tämän pöytäkirjan yhteydessä.

Tutkimuksen lähtökohtana oli tarkastella miksi luonnon monimuotoisuuden suojelussa ei ole saavutettu kansallisesti asetettuja tavoitteita. Tutkimuksessa yhtenä syynä nähtiin se, että luonnonvarapolitiikan keskeisten toimijoiden käsitykset luonnon monimuotoisuudesta ja sen nykytilasta, sekä toimenpiteistä luonnon monimuotoisuuden tilan kohentamiseksi poikkeavat merkittävästi toisistaan. Tämän vuoksi on vaikea identifioida sellaisia toimenpiteitä, joita pidettäisiin kautta toimijakentän tarkoituksenmukaisina, ja joihin toimijat sitoutuisivat.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tuoda tutkimuksen keinoin esille erilaisia luonnonvarapolitiikan keskeisten toimijoiden keskuudessa vallitsevia ajattelutapoja biodiversiteettiin ja sen suojeluun liittyen, sekä kartoittaa ajattelutapojen välisiä yleisiä eroja. Toiseksi tarkoitettiin identifioida sellaisia biodiversiteettiin ja sen suojeluun liittyviä asioita, joissa ajattelutapojen välisillä eroilla tai yhtäläisyyksillä on erityisen suuri merkitys.

Tutkimuksessa käytettiin nk. Q-metodologiaa, jossa kerättiin 36 subjektiivista väitettä kattamaan luonnon monimuotoisuutta ja sen suojelua koskevan keskustelun keskeiset ulottuvuudet. Väitteet pohjautuivat YM:lle v. 2012 annettuihin lausuntoihin (myös v. 1997 ja 2006 lausunnot) sekä biodiversiteettiä ja sen suojelua koskeviin väitteisiin. Tutkimuksessa haasteltiin 24 kansallisen luonnonvarapolitiikan muotoiluun ja toimeenpanoon keskeisesti vaikuttavaa toimijaa (etujärjestöjä, julkisen hallinnon toimijoita, tutkimuslaitoksia), joiden piti järjestää tutkimuksen väitteet taulukkoon sen perusteella miten hyvin ne vastasivat heidän edustamiensa organisaatioiden näkemystä.

Tulosten perusteella hahmottui esiin kolme useamman vastaajan jakamaa ajattelutapaa:

1. Suojelun nykytasoon tyytymättömät (yhteinäisin ryhmä)
2. Vapaaehtoisen suojelun kannattajat (korostui maaseudun aktiivinen hoito)
3. Ekosysteemioptimistit (ekosysteempipalveluiden ja ekosysteemiajattelun merkitys korostunut)

Huomionarvoista oli, että kaikki muut ministeriöt paitsi YM jäivät ryhmäjaon ulkopuolelle.

Samana mieltä eri ajattelutapojen välillä oltiin seuraavista asioista: i) luonnon monimuotoisuuden suojelu, hoito ja kestävä käyttö miellettiin yleisesti laajaksi kokonaisuudeksi, joka liittyy miltei kaikkeen toimintaan luonnon ja luonnonvarojen käytössä; ii) puhdas ja monimuotoinen luonto, puhtaat vedet sekä luonnonvarojen rikkaus ovat suomalaisten alueiden vetovoimatekijöitä; iii) kasvatusta, opetus ja koulutus ovat avainasemassa kansalaisten ympäristötietoisuuden lisäämisessä ja kestävä elämäntavan omaksumisessa. Ei kenellekään tärkeisiin asioihin kuuluivat: i) kysymys tutkimuslaitosten roolista monimuotoisuuden seurannan järjestämisessä; ja ii) ekologisen kompensaation mallin soveltaminen elinkeinoelämän hankkeisiin.

Keskustelu

Todettiin, että asiat, joista oltiin samaa mieltä kaikkien ajattelutapojen välillä, osoittavat, että uuden strategian mukainen valtavirtaistaminen on onnistunut ja mahdollistaa myös tämän työryhmän työskentelyn.

Organisaatioiden jakautumisesta eri ajattelutapojen alle keskusteltiin. Nostettiin esiin kysymys siitä missä määrin jakolinjat perustuvat tietoon tai eettiseen vakaumukseen, ja koettiin, että tutkimus voisi olla hyödyllinen kipupisteiden löytämisessä. Koettiin, että organisaatiot olisivat voineet myös kuulua toiseen ryhmään riippuen siitä kuka on haastattelussa edustanut organisaatiota ja miltä osastolta. Toisaalta koettiin, että jakolinjat edustavat hyvin käytännön kokemuksia eri ajattelutavoista. Muistutettiin, että lausuntojen laatiminen on usein monen asiantuntijan yhteistyötä eikä lausunnon allekirjoittaja (usein haastateltava) ole välttämättä aiheen paras asiantuntija.

Nähtiin ministeriöiden sijoittuminen ryhmien ulkopuolelle positiivisena asiana, että ministeriöt osasivat tarkastella asioita objektiivisemmin, neutraaleina toimijoina. Huomioitiin, etteivät yliopistot olleet edustettuina haastateltavien joukossa eikä myöskään Saamelaiskäräjät (*tieto korjattu kokouksen jälkeen, syynä oli juuri haastattelujaksolle ajoittunut Klemetti Näkkäljärven virkavapaus*).

Toisaalta esitettiin huoli siitä, etteivät muut kuin vapaaehtoisen suojelun kannattajat nostaneet maaseudun aktiivista hoitoa ja maaseudun asuttuna pitämistä tärkeiden asioiden joukkoon. Tuotiin esiin, että myös muihin ajattelutaparyhmiin kuuluvat tahot pitävät perinnebiotooppien hoitoa tärkeänä asiana biodiversiteetin suojelun kannalta ja toisaalta perinnebiotooppikysymys myös jakaa näkemyksiä. Todettiin, että nykyinen asetelma on oivallinen kompensatiokokeilulle, kun suhtautuminen siihen tuntuu vielä olevan melko neutraalia.

Todettiin, että julkista keskustelua tarvitaan lisää näistä asioista. Sami Pirkkala myös tarjoutui tulemaan esittelemään ja purkamaan tutkimustaan eri organisaatioille kutsuttaessa. Ehdotettiin myös, että seurantatyöryhmälle voisi harkita työpajatyypistä näkökulmien tunnistamiskeskustelua syksyille fasilitaattorin johdolla. Jätettiin idea hautumaan.

8. Muut asiat

Ei muita asioita.

9. Seuraavat kokoukset

Tiistai 9.6. klo 9–11, YM, Pankkisali

Seuraavan kokouksen aiheina luonnonvarastrategian päivitys (TEM, Mika Honkanen, 10-15min), ELITE-työryhmän raportin luovutus, lajisuojelun toimintaohjelma sekä keskustelua BD-toimintaohjelman väliarvioinnista.

Mikäli kokousaika ei sovi, jäseniä pyydetään järjestämään varahenkilö paikalle.

10. Kokouksen päättäminen

Kokouksen puheenjohtaja Ilkka Heikkinen päätti kokouksen klo 11.10.

Puheenjohtaja Ilkka Heikkinen

Sihteeri Laura Niskanen

Jakelu: Työryhmän puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, jäsenet, sihteerit ja pysyvät asiantuntijat.